

Kristal Kadeh

Beatrice Warde

Tipografinin ilk leydisi Beatrice Warde'un 1929'da İngiliz Tipografları Loncası'nda yaptığı konuşma

Tipograf, yazar ve matbuat tarihçisi olan Beatrice Warde (1900-1969) Amerika'nın Columbia eyaletindeki Barnard College'da kaligrafi ve harf biçimlerine ilgi duymaya başladı. 1921-1925 yılları arasında American Type Founders Company'de kütüphaneci olarak çalıştığı yıllarda yazı karakterleri ve matbuat tarihi üzerine araştırmalar yaptı. 1925 yılında kitap ve yazı karakteri tasarımcısı olup Princeton University Press'de Matbuat Müdürlüğü yapan Frederic Warde ile evlendi. Çift Avrupa'ya taşındığında Beatrice Warde 1923-1930 yılları arasında yayınlanmış olan *The Fleuron* adlı tipografi dergisinde yazmaya başladı. *The Fleuron*'un 1926 sayısında "Paul Beaujon" takma adıyla yayınladığı bir makaleyle ünlendi. Bu makalede Warde Garamond'a atfedilen yazı

karakterlerinin daha eskiye, Sedanlı Jean Jannon'a dayandığını gösterdi. 1927'de Londra'da yayınlanan *The Monotype Recorder*'ın editörü oldu. Warde matbu kelimenin özgürlüğü savunmadaki gücüne inanan biriydi ve ünlü manifestosu "Burası Bir Basımevi"ni Eric Gill'in Perpetua yazı karakterini kullanarak dizayn etti ve bastı. Tipografide avant-garde yaklaşımı reddetti. Ona göre klasik formlar fikirlerin iletilebileceği "iyi temizlenmiş bir pencere" sağlıyordu. "Ortak noktaya" sahip olmakla saygınlık kazanan Warde, yazılarının yanısıra tipografi sanatı ve tarihi hakkında verdiği konferanslarla bu sanatın yaygınlaşması konusunda önde gelen isimlerden biri oldu. Warde yazılarını 1955 yılında yayınlanan *The Crystal Goblet: Sixteen Essays on Typography* adlı antolojide topladı.

Bir şarap şişesinin önünüzde durduğunu tahayyül edin. Bu hayalî gösteri için kendi favori şarabınızı seçebilirsiniz; derin, parlıtlı, koyu kırmızı rengi olan bir şarap... Ve önünüzde iki kadeh var. Biri en zarif desenlerle bezenmiş bir altın kadeh. Diğeri ise kristalden, köpük kadar ince ve saydam. Kadehe doldurun ve için; ve kadeh tercihinize göre, sizin bir şarap uzmanı olup olmadığınızı söyleyebilirim.

Eğer şu ya da bu şekilde şaraba ilişkin bir duyarlılığınız yoksa, şarabı binlerce poundluk bir kaseden içme duygusunu isteyeceksinizdir. Ama iyi bir şarap içme meraklısı iseniz kristal olanı seçersiniz, çünkü kristal içerisine konan güzel şeyi saklamak yerine onu ortaya çıkarır.

Bu mecazı benimle birlikte izleyecek olursanız, kusursuz bir şarap kadehinin hemen bütün meziyetlerinin tipografiyle paralellik taşıdığını göreceksiniz. Kaseinin üzerinde parmak izlerinin oluşmasını önlemek için uzun, ince bir ayak vardır. Niye? Çünkü gözünüzle sıvının ateşli kalbi arasına hiçbir bulut girmemelidir. Kitap sayfalarındaki kenar boşlukları benzer bir şekilde yazılı sayfayı ellemeyi önlemek için değil midir? Yine: cam renksizdir veya kaseye en fazla belli belirsiz bir renk verir. Çünkü şarap uzmanının şarabın kalitesine karar verdiği noktalardan biri de şarabın rengidir. Ve şarap uzmanı, şarabın rengini değiştiren hiçbir şeye tahammül göstermez.

Tipografide porto şarabını kırmızı veya yeşil su bardağına koymak kadar saygısızca ve keyfi olan çok sayıda gereksiz aşırılıklar görebilirsiniz. Bir kadehin tabanı yere sağlam oturması için gerekenden çok daha küçük görünüyorsa, ne kadar akıllıca dengelenmiş olursa olsun kadehin devrileceğinden endişe duyarsınız. Satırları yeterince iş görece kadar alt alta koymanın yolları vardır ama okuyucuyu bilincinde olmaksızın satırları tekrarlama üç kelimeyi tek bir kelime olarak okuma vesaire korkusuyla endişe altında tutarsınız.

Şarabını tutmak için kil veya metal yerine camı seçen ilk kişi kullanacağım anlamda bir "modernist"ti. Yani bu önündeki belli nesne hakkındaki sorduğu ilk şey "Bu nasıl görünmeli?" değil ama "Bu ne yapmalı?" sorusuydu. Ve bu kapsamda bütün iyi tipografi modernisttir.

Şarap çok ilginç ve etkili bir şeydir. Bir yanda dinin merkezî ritüeli olarak

kullanılırken, diğer yanda ise içilmesi hoş karşılanmamıştır. İnsanların zihinlerini aynı ölçüde karıştıran ve değiştiren tek bir şey vardır ve bu da düşüncenin anlaşılır bir şekilde ifade edilmesidir. Bu insanın en büyük mucizesidir ve yalnızca insana özgüdür.

Dünyanın öbür ucundaki adını sanını bilmediğiniz biriyle kağıt üzerindeki siyah işaretler yoluyla tek-tarafli bir konuşma yapabiliyor olmam bir mucizeden başka bir şey değildir. Konuşma, yayın yapma, yazma ve basma düşüncüyü iletme yollarıdır. Ve insan uygarlığının oluşmasındaki belki de en büyük etken zihinde olanları iletme ve alma yeteneği ve istekliliğidir.

Eğer buna katılıyorsanız, şu temel fikre katılıyorsunuz demektir: basımdaki en önemli şey bir zihinden diğer zihinlere düşüncelerin ve imgelerin aktarılmasıdır.

Bu önermeye tipografi biliminin ön kapısı diyebilirsiniz. İçerisinde yüzlerce oda bulunmaktadır; ama basımın özgül ve anlaşılır fikirlerin aktarılması olduğunu varsayarak başlamadığınız sürece kendinizi büsbütün yanlış bir evde buluvermeniz çok kolaydır. Bu önermenin bizi nereye götüreceğini sormadan önce, bunun bizi nereye götürmeyeceğini görelim. Eğer kitaplar okunmak için basılıyorsa, okunabilirlikle bir gözlükçünün okunaklılık diyebileceği şey arasında bir ayrım

“İyi kullanılan yazı,
yazı olarak görünmez olandır,
tıpkı kusursuz konuşma sesinin
kelimelerin ve fikirlerin iletildiği
farkedilmeyen bir vasıta
olması gibi.”

yapmamız gerekir. 14 punto Bold Sans ile dizilmiş bir sayfa, laboratuvar testlerine göre 11 punto Baskerville ile dizilen bir sayfadan daha okunaklıdır. Bir topluluk önünde konuşan kişi, bu anlamda, bağırdığında daha iyi “işitilebilir”dir. Ama iyi bir konuşma sesi ses olarak işitilebilir olmayandır. İşte yine saydam kadeh! Eğer bir platformdan gelen bir sesin yükselip alçalmalarını ve konuşma ritimlerini dinlemeye başladığınızda uykuya dalacağınızı söylememe gerek yok. Bilmediğiniz bir dilde söylenen bir şarkı dinlediğinizde, zihninizin bir yanı gerçekte uykuya dalar ve akılyürütme melekeleriniz sizi tümüyle ayrı olan estetik duyarlılıklarınızla başbaşa bırakır. Güzel sanatların yaptığı budur, ama bu basımın amacı değildir.

İyi kullanılan yazı, yazı olarak görünmez olandır, tıpkı kusursuz konuşma sesinin kelimelerin ve fikirlerin iletildiği, farkedilmeyen bir vasıta olması gibi.

Öyleyse, basımın birçok sebeple hoş olabileceğini söyleyebiliriz, ama bu, her şeyden önce bir şey yapmanın yolu olarak önemlidir. Bundan dolayı basılı bir eseri özellikle güzel sanat olarak adlandırmak yanıltır: çünkü bu, ilk varolma amacının duyguları okşamak için ve kendi başına bir güzellik ifadesi olduğunu imler. Kaligrafi bugünlerde büyük ölçüde bir güzel sanat olarak düşünülüyor, çünkü temel ekonomik

ve eğitsel amacı kalmamıştır. Ama İngilizce basım, bu dil artık sonraki nesillere fikirleri aktarmıyor olmadıkça ve basımın kendisi sağladığı faydayı henüz tahayyül edemediğimiz ardına devretmedikçe bir sanat olarak nitelenemez.

Tipografide uygulama labirentlerinin sonu yoktur, ve basımın bir aktarıcı olduğu yolundaki bu fikir, size bu labirent içerisinde yol gösterecek ipucudur. En azından, konuşma ayrıcalığına eriştiğim bütün büyük tipograflar için bunun böyle olduğunu gördüm. Zihnin bu temel alçakgönüllüğüne sahip olmayan ateşli tasarımcıların tümüyle yanlışla saplandıklarını, aşırı bir heveskarlıkla olmayacak gülünç hatalar yaptıklarını gördüm. Ve bu ipucuyla, zihninizin gerisindeki bu amaçsallıkla, en görülmedik şeyleri yapmanız mümkündür. Basit temellere gitmek ve onlardan hareketle akıl yürütmek bir zaman kaybı değildir. Kişisel sorunların telaşı içerisinde, sanırım soyut prensipleri içeren bir genel ve basit fikirler dizisi üzerine yarım saat harcamakta bir mahzur görmezsiniz.

Bir keresinde, reklamlarda kullanılmak üzere çok hoş bir yazı karakteri tasarlamış olan biriyle konuşuyordum. Ona sanatçıların belli bir problem üzerine ne düşündükleri hakkında sordum ve o da

güzel bir jestle karşılık verdi: “Ah, madam, biz sanatçılar düşünmeyiz, hissederiz!”

Aynı gün bu sözü tanışık olduğum bir diğer tasarımcıya aktardım. Ve o daha az şairane bir şekilde şöyle mırıldandı: “Sanırım bugün pek iyi hissetmiyorum.” Haklıydı, düşündü; düşünen bir kimseydi, ve bundan dolayı da iyi bir ressam olarak o kadar iyi değildi ve bana göre akla uygun olan herhangi bir şeyden içgüdüsel olarak kaçınan kişiden on kat daha iyi bir tipograf ve yazı karakteri tasarımcısıydı.

Bir kitaptan basılı bir sayfayı alıp duvara asmak için çerçeveleten tipografik şevk sahibi kişilere hep şüpheyle bakmışımdır; çünkü bu kişiler bana göre duyumsal zevki tatmin etmek adına sonsuzcasına daha önemli bir şeyi sakatlamaktadır.

Şimdi kitap tipografisi üzerine vardığım sonuçlardan söz edeceğim, çünkü bu bütün temelleri içeriyor, ve sonra reklamcılık ile ilgili birkaç noktaya değineceğim. Kitap tipografının işi odanın içerisindeki okuyucuyla yazarın kelimelerinden oluşan manzara arasında bir pencere açmaktır. Şahane bir güzellikte renkli camdan bir pencere yapabilir, ama bu bir pencere olarak başarısızdır; yani, okuyucunun bakacağı ama okuyup geçmeyeceği text gothic gibi zengin ve görkemli bir yazı karakteri kullanabilir. Ya da benim saydam veya görünmez tipografi dediğim şeyi

kullanabilir.

Evimde tipografisi hakkında hiçbir görsel hatırıya sahip olmadığım bir kitabım var; bu kitabı düşündüğümde bütün gördüğüm Paris sokaklarında bir aşağı bir yukarı dolanan Üç Silahşör ve yoldaşları. Üçüncü tür pencere camın görece küçük cam parçalarına ayrılmış olanı; ve bu bugün “güzel baskı” dediğimiz şeye karşılık geliyor. Bunda en azından orada bir pencere olduğunun ve birinin bunu inşa etmekten keyif aldığı bilincindediniz. Bilinçaltı zihnin psikolojisiyle ilgili bir durum sebebiyle bunda itiraz edilecek bir şey yok. Burada zihinsel göz yazı karakterinin üzerine odaklanmayı, onun yoluyla yazarın söyledikleri üzerine odaklanır.

Herhangi bir keyfi eğip bükme veya ölçsüz renk kullanımıyla, iletilecek zihinsel resmin arasına giren bir yazı karakteri, kötü bir yazı karakteridir. Bilinçaltımız her zaman için hata yapmaktan (mantıksız yerleştirme, sıkışık aralık, satır araları anterlinsiz satırlar bizi bu duyguya yönlendirebilir), sıkıntıdan ve çokbilmişlikten korkar. Bize bağırmanı sürdürülen aralıksız başlık, tek uzun bir kelime gibi duran satır, küçük aralıklar olmaksızın birbirine yapışmış büyük harfler — bütün bunlar bilinçaltının şaşılacağı ve zihinsel odağın kaybolması anlamını taşır.

“Saydam bir sayfa

basit veya sıkıcı değildir.

Bayağı gösteriş, disiplinden

çok daha kolaydır.”

“Bir kitaptan basılı bir sayfayı
alıp duvara asmak için
çerçeveleten tipografik şevk
sahibi kişilere hep şüpheyile
bakmışımdır; çünkü bu kişiler
bana göre duyumsal zevki
tatmin etmek adına
sonsuzcasına daha önemli bir
şeyi sakatlamaktadır.”

Ve kitap basımı hakkında söylediklerim doğrusa, reklamcılık konusunda elli kat daha doğrudur. Çünkü reklamcılıkta, bir yeri satın almanızın tek amacı bir mesaj iletmektir, okuyucunun zihninde bir istek oluşturmaktır. Bir reklamda, basit ve zorlayıcı olan mesajı kitap-yazısının klasik makuliyetine rahatsız edici bir şekilde yabancı olan bir yazı tarzıyla ortaya koyarak okuyucunun ilgisini umursamamak trajik bir biçimde kolaydır. Eğer reklam nüshasının mal satma aracı olarak yarayışsız olduğunu düşünüyorsanız, başlığınızla dilediğinizce dikkat çekebilir ve dilediğiniz yazı karakteri resimleri yapabilirsiniz. Ama gerçekten güzel bir nüsha yapmak sizi mutlu ediyorsa, binlerce insanın güçlkle kazanılmış paralarını sakın bir şekilde dizilmiş kitap sayfalarını okuma ayrıcalığı için harcadıklarını ve ancak sizin en hoyrat hünerlerinizin insanları gerçekten ilgi çekici bir metni okumaktan alıkoyabileceğini hatırlatmanızı istirham ederim.

Basım alçakgönüllü bir zihin gerektirir. Bunun olmadığı güzel sanatların birçoğu şimdi bile kendinden menkul ve cıvık deneyler içerisinde bocalayıp duruyor. Saydam bir sayfa basit veya sıkıcı değildir. Bayağı gösteriş disiplinden çok daha kolaydır. Çirkin tipografinin asla kendini göstermezlik etmediğini farkettiğinizde, güzelliği, tıpkı bilge kişilerin mutluluğu bir

başka şeyi hedefleyerek yakalaması gibi yakalayabilirsiniz. “Hünerli tipograf” okumaktan nefret eden zenginlerin maymun iştahlılığını öğrenir. Tırnak ve harf aralıklarında uzanan uzun soluklar onlar için değildir, ince aralar koymanızın kadrini bilmeyeceklerdir. Diğer ustaları bir kenara bırakacak olursak, hiç kimse ustalığınızı takdir etmeyecektir. Ama, bu şekilde, yıllarınızı insan zihninin şarabını tutmaya degecek kristal kadehi tasarlamakla geçirmiş olacaksınız.

Beatrice Warde’un 1932 yılında Eric Gill’in Perpetua yazı karakterini kullanarak dizayn edip bastığı
ünlü manifestosu
“Burası Bir Basımevi”

BURASI BİR BASİMEVİ

Medeniyetlerin buluşma noktası. Zamanın yıkıcılığına karşı bütün sanatların sığınağı. Fısıldaşan söylentiye karşı korkusuz hakikatin zırhı. Sanatın kesintisiz trompeti. Bu yerden kelimeler ses dalgaları üzerinde yokolmaksızın ve yazarın elinde değişmeksizin zaman içerisinde sabitlenmiş ve delille doğrulanmış olarak uzaklara uçabilir. *Arkadaşım, kutsal bir yerde duruyorsun, Burası bir Basımevi.*

Beatrice Warde

THIS IS A PRINTING OFFICE

Crossroads of civilization · Refuge of all the arts against the ravages of time · Armory of fearless truth against whispering rumor · Incessant trumpet of trade · From this place words may fly abroad, not to perish on waves of sound, not to vary with the writer's hand but fixed in time, having been verified by proof · *Friend, you stand on sacred ground, This is a Printing Office*

BEATRICE WARDE